

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע חיי שרה תשפ"ד

התנ"ך הוא ספר אחד שנשבר, יש לחבר את חלקיו כדי להבינו!
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

כל ילד יהודי יודע כי אברהם שלח את אליעזר למצוא אשה ליצחק בנו. מהו המקור לכך? נסביר! ומעיון בכתובים נלמד גם עקרונות חשובים בלימוד התורה. האיש שנשלח על ידי אברהם מכונה בראשונה עבד. "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו... אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדָתִי תִּלְךְ וְלִקְחָתָ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק" (כד, ב). כך הוא מכונה לאורך כל הפרשה (13 פעמים).

בכותרת לפרשה הוא מקבל עוד שני תארים מכובדים ביותר: א. זָקֵן בֵּיתוֹ ב. הַמְשַׁל כָּל אֲשֶׁר לוֹ. לחז"ל ברור (ואין על כך חולק) ששמו הוא אליעזר, כמבואר במסכת יומא: "אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמְשַׁל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. וְכֵן מְשַׁק בֵּיתִי הוּא דְמְשַׁק אֱלִיעֶזֶר (טו, ב) - אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים" (דף כח ע"ב).

חז"ל מחברים שני מקורות, פסוק מפרשת חיי שרה, עם פסוק קודם מפרשת לך לך. האיזכור היחיד של אליעזר בפרשת לך לך מזוהה עם העבד, שנוזר כאמור פעמים רבות בפרשתנו. התוספת לשמו בפרשת לך לך "וְכֵן מְשַׁק בֵּיתִי הוּא דְמְשַׁק" והכינויים הנוספים בפרשתנו "זָקֵן בֵּיתוֹ, הַמְשַׁל כָּל אֲשֶׁר לוֹ" נדרשים על ידי חכמים באופן מאוד חיובי. מצאנו מקור נוסף, שדורש לחיוב את פעולותיו של אליעזר, העבד, בדרך מאוד מחמיאה, וז"ל המדרש: "צדיק אכל לשובע נפשו (משלי יג, כה) זה אליעזר שאמר לרבקה הגמיאני מעט מים כדי גמיא", המדרש משבח את אליעזר הצדיק שהסתפק במועט, בלגימה אחת. נביא את העקרונות שהנחו את חז"ל בפרשנות זו.

א. רבי יוסי בן חלפתא - התנא שכתב את "סדר עולם רבה", לימדנו: "לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש" (פרק א). חכמי ארץ ישראל לימדונו את אותו רעיון בניסוח שונה: "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר" (ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה). הנחת היסוד היא שהתנ"ך מפרש את עצמו. מה שסתום במקום אחד מפורש במקום אחר. מה ש"עניי" במקור אחד "עשיר" במקור אחר. שני הכללים ביחד נותנים בידנו כלי רב עוצמה. שיטה זו מאפשרת לנו להבין מקור אחד, באמצעות חיבורו למקור אחר.

ב. הביטויים בֵּיתִי, בֵּיתוֹ משמשים גם הם כרמז לכך שיש לחבר בין שני המקורות. כאשר מדובר בסוגיא הלכתית אנו מכנים זאת 'גזירה שוה', ואז אין אדם דן במידה זו מעצמו (פסחים סו ע"א). אבל בענייני אגדה אין בדברי חכמים הגבלה שכזו.

ג. הכללים שמנינו לעיל מבוססים על הנחת היסוד, שבשלב ראשון התורה כולה ניתנה כספר אחד מן השמיים. לאחר מכן, בשלבים ולאורך זמן, ניתנו לנו גם הנביאים והכתובים. ההליך הושלם כאשר התנ"ך נחתם בנבואתם וברוח קדשם של אנשי כנסת הגדולה, ומאז אין להוסיף עליו. מרגע מכונן זה, התנ"ך הוא ספר אחד שמפרש את עצמו. אם כך, מדוע רעיון מופיע לרוב בכמה מקורות שצריך לחברם כדי לקבל את התמונה השלמה והעשירה? מי שנתן לנו את התשובה היה ירמיהו הנביא, דבריו מבוססים על האמונה שלכל התנ"ך מקור אחד (בשלוש רמות) והוא הבורא. לכן, תהליך הגעת הדברים אלינו חייב נפילה ממקום "גבוה", שתוצאותיה הם שבירה לרסיסים. רק חיבור כל הרסיסים, נותן לנו את היכולת להבין לעומק. הנביא ביטא את הרעיון בפסוק המתאר את הגעת הנבואה לנביא: "הֲלוֹא כֹה דְבַרְיָ כָּאֵשׁ נָאֵם יְקֹנֶן וְכַפְטִישׁ יִפְצֹץ סֶלַע" (כג, כט).

אנחנו חיים כבר זמן רב (כמה שנים) בתקופה מטלטלת. הקיצוניות, שהיא תוצאה של הסתכלות חד ערכית על המציאות, והכחשת כל ההיבטים האחרים, השתלטה על השיח מבחינות רבות.

ביום שאחרי השענא רבה, היום בו כל יהודי משתדל להניח דווקא את הערבות במרכז, התעוררנו לאחד הימים הקשים ביותר בתולדות מדינת ישראל. המכה הנוראית שקיבלנו, הוציאה לאור מחדש את הטוב שיש בנו. אחדות, שמשמעותה איחוד כל הכוחות וערבות הדדית מופלאה, תפסה את מקום ההקצנה. הדרך שחז"ל הנחו אותנו בלימוד התורה, כפי שתיארנו לעיל, מחייבת לחבר מקורות, לנסות לראות את התמונה הכללית, ולהבין שאי אפשר למצוא את כל האמת רק במקום אחד.

נסיים בתפילה כי רגשי האחדות והשותפות, שהתפשטו בכל חלקי העם החבור עתה בעבותות אהבה והתנדבות – כל ישראל חברים וערבים זה בזה – יגבירו את הסייעתא דשמיא, כמו שהבטיחנו הנביאים.

החטופים יתאחדו עם משפחותיהם וכוחות הביטחון ינחלו ניצחון אדיר על משנאי השם, הפושעים השפלים שאיבדו כל צלם אנוש וממילא את זכותם לחיות בתוכנו.

נאחל רפואה שלמה לכל הפצועים, ניתן חיבוק חם ואוהב לכל משפחות הנופלים, נתפלל כולנו שהקב"ה ישלח להם נחמה משמים. נאחל לכל מי שנאלץ לעזוב את ביתו לשוב הביתה בקרוב, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו.

באחדותנו ננצח!

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכנוביץ י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	הרב מאיר וגבי שרה ברקפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויע כרמל י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויע כרמל י"א במנחם-אב תשס"ט
	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

Eretz Hemdah ארץ חמדה, ע"ר

2 Bruriya St., Jerusalem 91080 ירושלים

info@eretzhemdah.org 02-5371485 Tel: WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חמדת השבת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

שיבת היוצאים למטרות הצלה בשבת – חלק ב'

מאז פרוץ מלחמת המצווה הגדולה בה אנו נמצאים, אנו עוסקים בענייני פיקוח נפש בשבת. יהא לימוד זה לזכות חיילינו ואנשי הביטחון בכל מקום שהם, וכן בחסדי שמיים לשחרור החטופים במהרה בימינו.

בשבוע שעבר התחלנו את העיסוק בשאלה הגדולה של שיבת היוצאים להציל בחזרה לביתם. יצאו אנשים לטפל במקרה של פיקוח נפש. עתה הסתיים האירוע, והם נמצאים מחוץ לתחום השבת שלהם. כיצד עליהם לנהוג כעת?

למדנו ששתי המשניות העוסקות בשאלה זו בצורה מפורשת מציעות שתי קולות: קביעת תחום השבת החדש שלהם לפי העיר אליה התגלגלו תוך כדי הטיפול, ושיבה לביתם. ציטטנו שם את הגמרא, המסבירה שההיתר לשוב הביתה הוא היתר מיוחד במידה ופחד האויבים עודנו עליהם, ובשל מעשה שהיה התירו לסגת למקום בטוח יותר, על אף שיהיה עליהם לטלטל את כלי הנשק שלהם ברשות הרבים.

מתוך ההיתר, למד הגר"ש? גם את החומרה: ההיתר המופלג ביותר המופיע מפורשות בגמרא הוא ההיתר לטלטל נשקים. משמע שלולא הסיפור לא היו מתירים לעבור על מלאכות דאורייתא. אם כך, יש להתיר לבצע מלאכות דאורייתא רק אם יתכן צורך עתידי בדבר. כמו שמתר לחיילים לשוב הביתה עם נשקיהם, שמא יהיה צורך בנשקים, כך מותר לאמבולנס לשוב ליישוב ממנו יצא, שמא יהיה צורך בפניו נוסף חלילה. אך רק דברים שכאלה הותרו.

כפי שהראינו שם, הרמב"ם חידש דבר נוסף: שגם אם הצילו (ולא רק אם יראת האויבים עודה עליהם), התירו ליוצאי המלחמה לשוב למקומם בשבת עם נשקיהם, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

המושג של "כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא" לקוח בצורה ברורה מאוד ממסכת ראש השנה. במשנה שם מדובר על עדים שראו את חידוש הלבנה בשבת. עדים אלו נדרשים להגיע לירושלים בהקדם האפשרי, ולהעיד על חידוש הלבנה, בכדי שכל עם ישראל יחגוג את החגים במועדם ובזמנם.

ותהי השבת, ועדים רבים ראו את התחדשות הלבנה. רבי עקיבא, שישב בלוד, על אם הדרך, ראה ארבעים זוגות עדים עולים לירושלים להעיד על חידוש הלבנה. כאשר ראה את זוג העדים הבא הוא החליט לעשות מעשה, וחסם את הדרך. הוא אמר להם: אל דאגה רבותי, מספיק עדים יצאו לירושלים. אתם יכולים להישאר כאן במשך שאר השבת.

רבן גמליאל שמע על המעשה שרבי עקיבא עשה ונזף בו. אם נעכב את העדים הפעם, ונאמר להם שהם מיותרים, הם לא יבואו בפעם הבאה. הרי איזה עד רוצה לצאת מביתו רק כדי להיתקע בעיר זרה ולא לעשות את השליחות לשמה יצא? המשמעות לא תהיה שרק העדים הללו שרבי עקיבא חסם לא יגיעו. ברגע שאדם מניח שאחרים הולכים והוא עשוי להיות מיותר, אף אחד לא ילך. וכך נבטל את עדות החודש בשבת לעולם!

לכן, אמר רבן גמליאל, מוטב שאאפשר לאנשים הללו להמשיך לחלל שבת בנסיעתם לירושלים, למרות שאני יודע שכרגע אין לי צורך בהם (!!!), ובלבד שבעתיד הם ימשיכו לבוא להעיד.

הרב הרצוג (שו"ת היכל יצחק אורח חיים סימן לב, ובעוד מספר מקומות) מבין שהסוגיה בעירובין מניחה שהשבת דחוייה מפני פיקוח נפש, ולכן תמה על האפשרות של חזרת היוצאים להציל למקומם. אך הרמב"ם (והוא מוכיח שכך גם סובר הריף) לומד מדברי רבן גמליאל שהשבת הותרה מפני פיקוח נפש. המשמעות לסוגייתנו, לפי הבנתו, היא שנכון לחלל שבת כעת כדי למנוע פגיעה עתידית בדברים הדוחים שבת (פיקוח נפש ועדות החודש). לדוגמא: לאפשר לאנשים ההולכים להעיד את עדות החודש להמשיך בדרכם תוך חילול שבת, למרות שאין בהם צורך, כדי שלא יימנעו מכך בפעם הבאה; לאפשר ליוצאים להציל לשוב לביתם בכדי שבפעם הבאה יצאו להציל ללא היסוס. נזכיר את לשון הרמב"ם:

מצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת, ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא (הלכות שבת פרק ב, כג)

הרמב"ם כותב שמצווה על כולם לצאת לעזור לאחיהם. הוא מדגיש שאסור להם להתמהמה. בהמשך לאמירה זו הרמב"ם פוסק שמוותר להם לחזור הביתה. כפי שכבר ציינו, ניכר בלשונו שהיתר טלטול הנשקים אינו מתייחס למצב של נסיגה, אלא למצב של ניצחון. סיבת ההיתר אינה שמא יהיה צורך בנשק בהמשך השבת, אלא בכדי שלא להכשילם לעתיד לבוא. הווה אומר: הדברים מקבילים מאוד לדברי רבן גמליאל: אנו מצוים את היוצאים להציל לשוב הביתה כעת, בכדי שלא יהססו להבא (כשם שרבן גמליאל אמר להם לנסוע לירושלים להעיד בכדי שבפעם הבאה לא יהססו לרגע). בכך הוא מבין שיש מחלוקת בין הסוגיות, אנו פוסקים כרבן גמליאל, ולכן ההלכה היא שהיוצאים להציל יכולים לשוב למקומם.

אך האחרונים מעירים על קושי בדבריו. אכן אלו דברי הרמב"ם בפרק ב. אך בפרק כז הרמב"ם חוזר על הדברים שעלו מהגמרא: כל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים או מן הנהר, או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו, ואם היתה יד הגוים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זיין (פרק כז, יז).

אילו הרמב"ם דחה את דברי הגמרא, מדוע יש צורך להציג את ההלכה באופן הנראה בעליל מבוסס על הגמרא? יתרה מכך: לפי הרב הרצוג, אין בהירות מתי ניישם את ההלכה המובאת בפרק כז כלל. אם אכן התירו את סופם משום תחילתם, ומותר לחיילים לשוב הביתה, מדוע יש צורך להיכנס לניואנסים (דקויות) של יד גוים תקיפה או לא וכו'?

בשבוע הבא נביא את הסברי הרב פיינשטיין ומורנו הרב שאול ישראל, וכן נעיר מספר הערות הלכתיות על השפעת הדיון על המערכה הנוכחית. בכך נשלם את התמונה בעזרת ה'.

עד אז אנו תפילה שנתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות.

[ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב](#)

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Malemo, Sweden

מלמו, שבדיה
טבת, ה'תשנ"ז

מנהגי הדלקת נרות קודם הפטירה ובזמן אמירת צדוק הדין

שאלה

יש מנהג פה במאלמו שהחברא-קדישא מדליקים הרבה נרות סביב הארון, שש נרות מכל צד, בשעת אמירת צדוק הדין, ואני חושב שמפני שכתוב "נר אלקים נשמת אדם" צריך רק נר אחד כמנהג בהרבה מקומות. מה המנהג הנכון, האם יש לחוש לחוקות הגויים?

תשובה

מנהג ישראל להדליק נר קודם יציאת נשמה¹, וכן נוהגים להעמיד נר סמוך לנפטר². במקורות מצינו למנהג נימוקים והסברים מספר:

- משום שימור המת³.
- משום כבוד המת באדם חשוב³.
- בהימנעות מהדלקת הנר כדי שלא יהיה צער למת יש משום חוקות הגויים⁴.

ביחס למספר הנרות מצינו מנהגים שונים:

- נר אחד סמוך לראש הנפטר.
- נרות מספר סביב גופו - ויש שמדליקין כ"ו נרות סביב כל גופו⁵, כך שריבוי נרות אינו סיבה לחוש לחוקות הגויים.

אך מכל מקום ראוי לבדוק, אם הצורה המסוימת שהזכרת - שישה נרות מכל צד - מיוחדת לגויים.

¹ "מעבר יבוק" שפת אמת (מאמר ב), הובא ב"כל בו לאבלות" (פרק א סי' א, יח).

² הובא ב"כל בו אבלות" (שם) וכן ב"גשר החיים" (פרק ג, סי' ב, ב).

³ גמ' ברכות (נג, ע"א). בדיון על דברי המשנה "אין מברכין על נר של מתים", הובא ב"כל בו" (שם) כביאור למנהג.

⁴ יעוין בתוספתא שבת (פ"ו, ג, מהדורת ליברמן), "... האומר אל תניחו נר על הארץ שלא יצטערו המתים... הרי זה מדרכי האמוריי"

⁵ "גשר החיים" (שם), כנראה בגלל הפסוק "נר ה'" וגמטרית הוי"ה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:

טל שאול בן יפה
ר' יצחק בן ברינדל גיטה
חוה ראנלה בת פיילא
משה בן רחל
עובדיה בן אסתר מלכה
דוד בן רחל
ניר יצחק רפאל בן יפה

ניר רפאל בן רחל ברכה
פנינה ציפורה בת מרים
הילה צפנת בת שרה טובה
הילל בן תמר שפרה
אריה יצחק בן גאולה מרים
ז'קלין בת רינה
מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה

חנה בת אוריה
נטע בת מלכה
רבקה בת שרה בלה
ירחמיאל בן זלטה רבקה
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
אורי לאה בת חיה תמימה
מאירה בת אסתר

לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סיון תשע"ט	לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לעיין גב' לורין הופמן ז"ל	לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה	לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח
---	--	---------------------------------	---	---

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הייך